

**A PÁLYAÉRDEKLŐDÉS KAPCSOLATA
A PÁLYAVÁLASZTÁSI BIZONYTALANSÁGGAL
ÉS A KARRIERDÖNTÉSI ÉN-HATÉKONYSÁGGAL**

Szerző:

Tudlik Csilla (Drs.)
Eszterházy Károly Egyetem

Lektorok:

Mező Ferenc (PhD)
Eszterházy Károly Egyetem

Szabóné Balogh Ágota (PhD)
Gál Ferenc Egyetem

Szerző e-mail címe:
csillatudlik@gmail.com

...és további két anonim lektor

Absztrakt

A pályaválasztás elvitathatatlan szereplője a pályaeérdeklődés, annak vizsgálata mégis hiányt szenved hazánkban. Tanulmányunkban két kérdést vetünk fel: a pályaeérdeklődés, karrier én-hatékonyság és pályaválasztási bizonytalanság tekintetében kimutatható-e különbség a nem, kor, településszerkezet és tanulmányi eredményesség tekintetében, illetve hogyan függ össze a pályaeérdeklődés a hatékonyság és a bizonytalanság jelenségével. Ezek megválaszolásához pályatanácsadáson részt vevő gimnáziumi tanulók (n=57) kismintás vizsgálatát végeztük el. Megállapítottuk, hogy a pályaeérdeklődés esetén mutatható ki a nem, az életkor és a településszerkezet szerint különbség a tanulók között, valamint a pályaeérdeklődés intenzitása nem, de egyes területei összefüggnek a pályaválasztási bizonytalansággal (negatívan) és a karrierdöntési én-hatékonysággal (pozitívan).

Kulcsszavak: pályaeérdeklődés, karrier én-hatékonyság, pályaválasztási bizonytalanság

Diszciplína: pedagógia, pszichológia

Abstract

*RELATIONSHIP BETWEEN CAREER INTEREST AND CAREER CHOICE
UNCERTAINTY AND CAREER SELF-EFFICACY*

Career interest has an undisputed role in career decision, however, its thorough examination lacks in our country. The study has raised two questions: whether any difference can be detected on interest, career self-efficacy and career indecision by gender, age, living area and academic achievement, furthermore how interest correlates with the phenomenon of career self-efficacy and indecision. To answer an examination was conducted on small sample of secondary school students (n=57) who took part in career counselling. It was stated that (1) there is difference between the students' interest in terms of gender, age and living area; (2) the intensity of interest does not, but (3)

distinct part of the interest correlate with career indecision (negatively) and career self-efficacy (positively).

Keywords: career interest, career self-efficacy, career indecision

Disciplines: pedagogy, psychology

Tudlik Csilla (2020): A pályaeérdeklődés kapcsolata a pályaválasztási bizonytalansággal és a karrierdöntési én-hatékonysággal. *OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2020/3, 43-54. doi: 10.35405/OXIPO.2020.3.43

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Valamennyi pályaválasztási elméletben elvitathatatlan szerepe van a pályaeérdeklődésnek, mégis kevés figyelmet kap hazánkban az utóbbi időben. A pályaeérdeklődés feltárása nem öncélú tevékenység, sokkal több, mint a jó iskola kiválasztása vagy a kíváncsi szakmai képzés megtalálása. Újabb és újabb, akár évtizedeket átölelő kutatások is bizonyítják, hogy az érdeklődés összefügg a munkahelyi bevételekkel, a mentális jólléttel, az elégedettséggel és a sikerérzettel (Allen és Robbins 2008, 2010, Dik és Hansen 2008).

A pályaeérdeklődéssel kapcsolatban álló tényezőket többször vetették már vizsgálat alá, ilyen a nem, az életkor, a társadalmi-gazdasági státusz vagy a tanulmányi eredményesség. Ezek közül bizonyítottan tűnik, hogy a nem egyértelműen befolyásoló tényező, a férfiak általában a tárgyakkal, míg a nők az emberekkel foglalkoznak szívesebben.

Számos kutatás azonban kimutatta (Christensen és Knezek, 2017, Li és Liu, 2015, Ekore, 2014, Ludwickowski és tsai,

2019, Su és tsai, 2009), hogy a műszaki terület nem a férfiak privilégiuma, a nők ugyanúgy fel tudnak zárkózni tudásban, érdeklődésben, aprólékosabbak a feladatmegoldások során, és motiváltabbak (Henderlong és Lepper, 2007, Ion, Nye és Iliescu, 2019), ha nem őket, hanem az elért teljesítményüket dicsérik.

Az életkor tekintetében az rajzolódott ki (Low és tsai, 2005, Schultz és tsai, 2017), hogy az évek előrehaladtával stabilizálódik az érdeklődés, körülbelül kora felnőttkorra válik egyértelművé, mi fontos az egyén számára a munkákat leíró tevékenységek közül. Többen kimutatták (Diemer és Ali, 2009), hogy a családi környezet, a szülők végzettsége, és a lakóhely hatással van az érdeklődésre, hiszen az a miliő, amelyben az egyén él, amit maga körül lát és tapasztal, illetve amire a szülői indíttatás sarkallja, döntő lehet.

A fent elemzett tényezők egyirányú kapcsolatban állnak a pályaeérdeklődéssel, hiszen azok befolyásolják az érdeklődés kialakulását, fordítva azonban ez nem lehetséges (eltekintve attól, hogy bizonyos

esetben az érdeklődés és az abból kiinduló pályaválasztás nyomán olyan társadalmi-gazdasági lehetőségekre tehet szert az egyén, melyben korábban nem volt része.)

Más tényezők viszont, mint a karrierdöntési én-hatékonyosság, a tanulmányi eredményesség vagy a pályaválasztási bizonytalanság kölcsönösségi kapcsolatban áll a pályae érdeklődéssel. Az első két jelenséget kiterjedt kutatás tárta már fel. Azt találták (Holland, 1997, Boyle, 2007 Patrick, Care és Ainley, 2011), hogy akinek kifejezettebb az érdeklődése, annak jobb az iskolai teljesítménye, motiváltabb, célkitűzése biztosabb, de fordítva is érvényes lehet, hiszen a jó tanulmányi eredmény, a hatékonyabb kognitív képességek bizonyos érdeklődési területeket vonzhatnak.

A karrierdöntési én-hatékonyosság érdeklődéssel való összefüggésének megértéséhez Lent és munkatársai (1994) alakítottak ki értelmezési keretet. Megállapították, hogy a személyes inputokon, háttértényezőkön és a tanulási tapasztalatokon keresztül az én-hatékonyosság hat az érdeklődésre, vagyis az önmagába vetett hit, hogy képesnek tartja magát a célkitűzésre, tervezésre, információgyűjtésre és megvalósításra, olyan érdeklődési területek felé irányítja az egyént, amelyben ezeket a jellemzőket kiélheti.

Kevés figyelmet kapott azonban a pályaválasztási bizonytalanság és a pályae érdeklődés közötti kapcsolat feltárása. Több kutatás arra a következtetésre jutott, hogy a bizonytalanoknak kevésbé van kialakult

érdeklődésük, vagyis negatív kapcsolatban állnak, akárcsak az én-hatékonyssággal (Guay és munkatársai, 2003, Taylor és Betz, 1983; Betz és tsai, 1996, 1997). A jó tanulók kevésbé bizonytalanok, és az idő előrehaladtával a bizonytalanság csökken. Holland (1997) három okban határozta meg a bizonytalanságot, melyet Osipow (1999) kiegészített egygyel:

- 1) a személy több ellentétes érdeklődési területtel jellemezhető,
- 2) nincs kialakult érdeklődése,
- 3) túl széles az érdeklődése vagy
- 4) tehetségéből kifolyólag több területre alkalmas lehet.

Releváns kutatások (Creed, Prideaux, és Patton, 2006, Feldman, 2003) azt állítják, a bizonytalanság és az érdeklődés negatív viszonyban fejezhető ki, azaz minél erősebb valaki vonzalma egy szakterület iránt, annál kevésbé kell a bizonytalansággal megküzdnie.

MÓDSZEREK ÉS MINTA

Magyar tanulói mintán történtek vizsgálatok a pályaválasztási bizonytalanság (Lukács, 2012) és a karrierdöntési én-hatékonyosság (Török, 2016) tekintetében, jelen tanulmány célja pedig az, hogy a pályae érdeklődést is bevonja a vizsgálatok körébe, különösen az előbbi két jelenséggel kapcsolatban. Felvetéseinket a következőkben foglalmaztuk meg:

1. Különbség van a pályaválasztási bizonytalanság, a karrier én-hatékony-

ság és a pályaezdeklőds értékeiben nem, település, életkor és tanulmányi eredmény szerint.

2. Összefüggés van a pályaezdeklőds és a nem, település, életkor és tanulmányi eredmény szerint.
3. A pályaválasztási bizonytalanság negatíván hat a pályaezdeklődsre.
4. A karrierdöntési én-hatékonyság szintje pozitívan befolyásolja a pályaezdeklőds.

Vizsgálatunkat kérdőíves módszerrel végeztük, melyet nemre, életkorra, tanulmányi eredményre és a lakhelyre vonatkozó adatokkal egészítettük ki.

A Karriertábla (ODCTE-Tudlik, 2015) nevű eszköz a középiskolás korosztály pályaezdeklődsének felmérését teszi lehetővé önértékelés segítségével. A kérdőív tizenhat – elsősorban a felsőoktatási tudományterületeket lefedő – érdeklőds azonosít a kedvelt tevékenységek, jellemző tulajdonságok és kiemelt témák kombinációja szerint:

1. Agrár, természeti erőforrások, élelmi szer,
2. Építészet, épített környezet,
3. Művészet, kommunikáció, technológia,
4. Üzleti adminisztráció,
5. Oktatás-képzés,
6. Pénzügyek,
7. Kormányzati adminisztráció,
8. Egészségügy,
9. Turizmus-vendéglátás,
10. Humán szolgáltatás,
11. Információtechnológia,

12. Jog, közbiztonság,

13. Gyártás,

14. Kereskedelem-marketing,

15. Matematika, mérnöki, tudományos tevékenység,

16. Logisztika.

A tanulóknak az egyes területek iránti attitűdjét egy 17 fokozatú skálán kell jelezniük.

A Pályaválasztási Bizonytalanság Skála (Chartrand et al., 1990) négy faktor (szorongás, információszükséglet, önismeret, általános bizonytalanság) segítségével tárja fel a diákra vonatkozó döntési nehézség okát. A kérdőív öt fokozatú skálát alkalmaz a válaszok rögzítésére.

A Karrierdöntési én-hatékonyság (Betz, Klein & Taylor, 1996) kérdőív öt faktora (önbecsülés, célkitűzés, információgyűjtés, megvalósítás és tervezés) azt vizsgálja, mennyire hisz önmagában az egyén, mennyire képes elképzeléseikhez erőit mozgósítani és azokat megvalósítani. A kérdőív szintén öt fokozatú skálát alkalmaz a válaszok rögzítésére.

Elővizsgálatunkat olyan gimnáziumi tanulók körében végeztük, akik pályatanácsadáson vettek részt. Leíró statisztikájukat az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat A minta leíró statisztikája (forrás: a Szervező)

Nem	10. évf.	11. évf.	12. évf.	Össz.
fiú	23	1	2	26
lány	24	2	5	31
Össz.	47	3	7	57

A mintában túlsúlyban voltak a tizedik évfolyamos tanulók, illetve a megyeszékhelyen élők (53%), így csak nem tekintetében igazán kiegyensúlyozott a vizsgálatban résztvevők köre. Tanulmányi eredményük átlaga 4,37 (SD 0,663).

EREDMÉNYEK

A pályaválasztási bizonytalanság és a karrierdöntési én-hatékonyság esetében nem mutatható ki szignifikáns különbség a nem, az életkor, a településszerkezet vagy a tanulmányi eredményesség szerint. Úgy tűnik, ezek a pályaeérdeklődéssel egyirányú kapcsolatban álló tényezők nem befolyásolják sem a döntésben való bizonyosságot, sem pedig azt, mennyire bízunk az egyén saját magában, képességeiben, hogy meg tudja valósítani elképzeléseit. Megállapítható azonban, hogy míg a fiúk több információt szeretnének a lehetséges szakterületekről, addig a lányok általában bizonytalanabbak, szorongóbbak és több önismeretre van szükségük. Ez utóbbi a nemi szerepek konfliktusából is adódhat, vagyis ha vonzódik is a társadalom által a férfiaknak szánt szakmák iránt, kétségei vannak, hogy neki való-e, illetve amennyiben elfogadjuk a kutatások eredményeit, miszerint a nők szívesebben választanak az emberekkel kapcsolatos tevékenységek közül, akkor a nagy választék miatt – melyre Feldman (2003) hívta fel a figyelmet – eluralkodik a bizonytalanság.

A 10. évfolyamosok szorongóbbak és rendkívül információéhesek, a tizenegye-

dikeseknél önismeretigény a kifejezett, míg a végzősök általában bizonytalanabbak. Az évfolyamok én-hatékonyságára jellemző, hogy a legfiatalabbak jók a tervezésben, a tizenegyedikesek szeretnek célt kitűzni, míg a végzősök önbecsülése magasabb és információkeresésben jók. Látható tehát, hogy a minta követi az évfolyamokról alkotott képet, hiszen a tizedik az első évfolyam, amelyikre döntés hárul, tizenegyedik az átmenet, a tényleg jó döntés volt-e kérdéssel tudnak azonosulni, míg a végzősök komolyabb elhatározásokról tudnak beszámolni, illetve feltehetően jól használják a számukra fejlesztett csatornákat, mint a Felvi.hu, nyílt felnőttoktatási napok vagy az Educatio kiállítás.

A községben élők körében nagy a bizonytalanság, míg a kisvárosban élőkénél a legkevésbé jellemző. A legalacsonyabb én-hatékonyságot a megyeszékhelyi diákok mutatják, míg a városban élők hatékonysága a legmagasabb. Feltételezhetően a bizonytalanság és a hatékonyság szintje a települések szerinti túl kevés vagy túl sok lehetőséghez való hozzáférést jelezheti.

Mintánk tanulmányi átlaga egyik jelenséget sem befolyásolta. A kitűnők a legkevésbé bizonytalanok, míg a négyes átlagúak a leginkább bizonytalanok döntésükben, talán mert ők sem a túl jó, sem pedig a túl rossz kategóriába nem érzik odatarozónak magukat. Érdekes, hogy a karrierdöntési én-hatékonyság a közepes tanulók körében mutat jellegzetességet, a harmas tanulók érzik leginkább az én-

hatékonyságot, míg a hármas és négyes közöttiek a legkevésbé. A tanulmányi eredmény még a pályaeérdeklődést sem befolyásolta. Korábbi eredményekkel már bemutattuk (Tudlik, 2019), hogy a gimnáziumi tanulók körében végzett vizsgálatunk szerint az oktatás-képzés, turizmus-vendéglátás, kereskedelem-marketing a legkedveltebb terület minden nemre, évfolyamra és településre nézve. Ez a megállapítás jelen vizsgálatunkra is érvényes, illetve a közepes tanulónál a legváltozatosabb az érdeklődés mintázata, míg a 3,5 átlaggal bíró diákok figyelmét a legkevésbé keltik fel a szakmai tevékenységek, talán az agrár terület tűnik vonzónak számukra.

Ahol szignifikáns eltérés mutatható ki a fiúk javára, az a pályaeérdeklődés köre. Az agrár, az építészeti, az üzleti adminisztráció,

a pénzügy és az informatika kevésbé fontos a lányok számára. A tizedik évfolyamosok körében nagyon népszerű a pénzügyi-gazdasági terület, ugyanakkor szerepe fokozatosabb csökken (Bonferroni teszt: 10. évf.-12. évf. $p=0,038$, $MD=2,845$, $SD=1,102$), míg a kereskedelem-marketing igen változékony képet mutat az évfolyamok között.

Az érdeklődési területek közül a humán szolgáltatás (például szociális munka, szociál-pedagógia, pszichológia stb.) esetében mutatható ki szignifikáns eltérés a településszerkezet szerint, mivel a kisvárosban élők kedvelik ezt a tevékenységet, a városi diákok azonban a legkevésbé találják vonzónak a másokkal való foglalatosságot (Bonferroni teszt, kisváros-nagyváros, $p=0,010$, $MD=4,345$, $SD=1,305$ – lásd még: 2. és 3. táblázat).

2. táblázat: varianciaanalízis szignifikáns ($p<0,05$) eredményei (forrás: a Szerző)

Változók		SS	df	MS	F	p	ETA	ETA ²
K1*nem	Between group (Combined)	28,537	1	28,537	4,226	,045	,267	,071
	Within group	371,393	55	6,753				
K6*nem	Between group (Combined)	53,926	1	53,926	7,366	,009	,344	,118
	Within group	402,635	55	7,321				
K11*nem	Between group (Combined)	88,465	1	88,465	7,109	,010	,338	,114
	Within group	684,377	55	12,443				
K6*évfolyam	Between group (Combined)	57,208	2	28,604	3,868	,027	,354	,125
	Within group	399,354	54	7,395				
K14*évfolyam	Between group (Combined)	86,115	2	43,058	4,337	,018	,372	,138
	Within group	536,095	54	9,928				
K10*település	Between group (Combined)	90,388	3	30,129	3,999	,012	,430	,185
	Within group	399,331	53	7,535				

K1: agrár; K6: pénzügyek; K10: humán szolgáltatás; K11: informatika; K14: kereskedelem-marketing

3. táblázat: Az érdeklődési területek, a pályaválasztási bizonytalanság és a pályadöntési énhatékonyság adatainak leíró statisztikája (n=57). Forrás: a Szerző

Változó	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum
K1: Agrár...	6,04	2,672	1	14
K2: Építészeti...	7,23	3,012	1	13
K3: Művészet...	6,67	3,043	2	14
K4: Üzleti adminisztráció	7,05	2,552	2	13
K5: Oktatás-képzés	8,93	2,665	3	15
K6: Pénzügyek	6,25	2,855	0	13
K7: Kormányzati admin.	7,19	3,091	2	15
K8: Egészségügy	7,05	2,906	2	15
K9: Turizmus-vendéglátás	8,67	2,984	3	16
K10: Humán szolgáltatás	7,07	2,957	1	15
K11: Információtechnológia	6,95	3,715	0	15
K12: Jog, közbiztonság	7,88	3,295	2	15
K13: Gyártás	5,58	2,891	0	13
K14: Kereskedelem-marketing	8,47	3,333	2	14
K15: Matematika, mérnöki...	5,77	3,196	1	13
K16: Logisztika	6,74	2,553	2	13
Éh-önbecsülés	19,12	2,639	14	24
Éh-cél	17,82	2,873	8	24
Éh-inf.	20,04	2,368	15	25
Éh-megoldás	19,21	3,069	11	25
Éh-tervezés	18,81	2,973	12	24
PV-szorongás	18,72	3,745	11	26
PV-bizonyt.	14,40	1,801	10	19
PV-infó	7,35	1,837	3	10
PV-önismeret	15,42	4,101	4	20
ÉH-össz.	95,00	10,503	73	119
PV-össz.	55,89	6,143	44	71
Érdeklődés össz.	113,5263	31,79011	63,00	174,00

Megjegyzés: K1-16 = érdeklődési területek, Éh=én-hatékonyság, PV=pályaválasztás

Holland (1997) elgondolása szerint a pályaeérdeklődés elevációja is fontos mérőszám lehet. Az egyes érdeklődési területeken elért pontszámok összességét annak kifejezésére alkalmazta, hogy az egyén általánosságban mennyire intenzív érdeklődéssel rendelkezik. Mintánkban azonban nem volt arra vonatkozó jel, hogy az érdeklődés intenzitása és a pályaválasztási bizonytalanság, valamint a karrierdöntési

én-hatékonyság között összefüggés lenne. Nem tudtuk tehát azt az elképzelést bizonyítani, miszerint minél kifejezettebb összességében az egyén érdeklődése, vagyis sok területben, tevékenységben és témában talál magának vonzót, annál kevésbé bizonytalan és annál inkább énhatékonyság pályadöntésében.

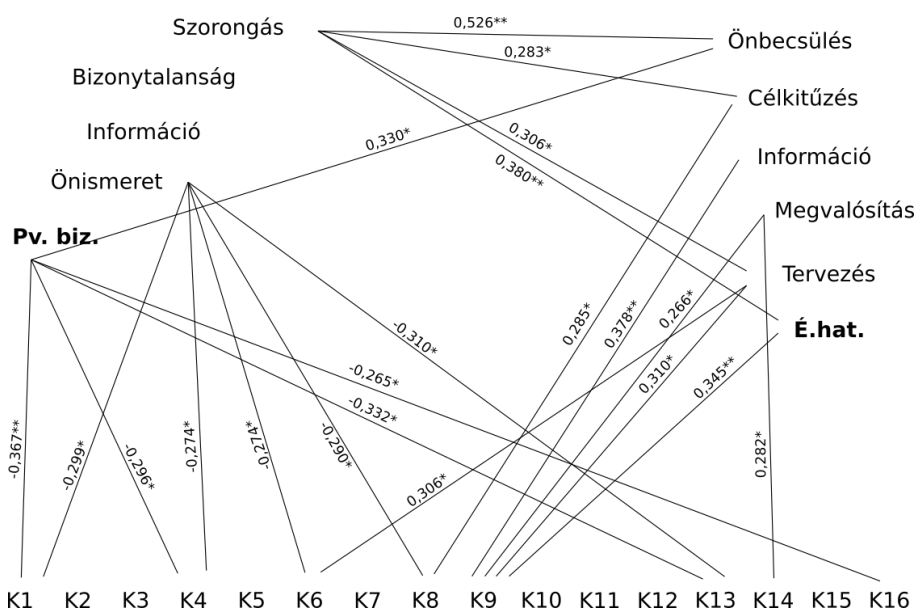
Azt azonban meg tudjuk erősíteni, hogy bizonyos érdeklődési területek összefüg-

gésben állnak a bizonytalansággal és az én-hatékonysággal, továbbá azok mutatják a korábbi kutatások feltevéseit, vagyis a bizonytalansággal negatív, míg az én-hatékonysággal pozitív a kapcsolat.

Az 1. ábrán látható, hogy egyes területeket (építészet, művészet, oktatás, kor-

mányszat, humán szolgáltatás, informatika, jog, természettudományos-kutatói) nem érintett meg a bizonytalanság és az én-hatékonyság szintje. Ugyanakkor e három jelenség kapcsolata egyértelműen kimutatható.

1. ábra. Az érdeklődés, a bizonytalanság és az én-hatékonyság összefüggései (n=57). Forrás: a Szerző

Rövidítések:

K1: agrár, K2: építészet, K3: művészet, K4: üzleti adminisztráció, K5: oktatás, K6: pénzügy, K7: kormányzati adminisztráció, K8: egészségügy, K9: turizmus, K10: humán szolgáltatás, K11: IT, K12: jog, K13: gyártás, K14: kereskedelem-marketing, K15: matematika, mérnöki, tudományos, K16: logisztika, Pv.biz.: pályaválasztási bizonytalanság, É.hat.: én-hatékonyság

Az érdeklődési területeknél úgy tűnik, a pályaválasztási bizonytalanság és annak önismereti faktora a valódi befolyásoló tényező. Az agrár, az üzleti adminisztráció, a pénzügy, az egészségügy és a gyártást választók magas önismeretről tesznek tanúbizonyságot, vagy megfordítva, minél kevésbé ismeri önmagát, annál kevésbé választ ezen területek közül. Az összesített pályaválasztási bizonytalanság értéke hasonlóan negatív kapcsolatban áll az agrár, az üzleti adminisztráció, a gyártás és a logisztika területével. Úgy fogalmazhatnánk meg, hogy vizsgálatunk eredménye megegyezik Feldman (2003) gondolatával, miszerint a gyakorlatiasabb foglalkozások, ahol könnyen értelmezhetőek a tevékenységek, kevésbé teszik bizonytalanná a fiatalokat, míg az elméleti feladatokba nehéz beleképzelni önmagukat, ezért ott fokozódik a bizonytalanság.

Lent és munkatársai (1994) szerint az én-hatékonyság hat az érdeklődésre, s tulajdonképpen ez is igazolást nyert vizsgálatunkban. Azok a tanulók, akik hatékonnyabbnak érzik magukat, illetve az én-hatékonyság összetevőit könnyen alkalmazzák, leginkább az egészségügy, a vendéglátás-turizmus, a kereskedelem-marketing és a pénzügyek területéről választanak maguknak. Vagyis elsősorban olyan szakmákban gondolkodnak, ahol az emberi kapcsolatoknak, a meggyőzésnek, a segítségnyújtásnak, az irányításnak, a szervezésnek és tervezésnek egyaránt szerepe van.

A pályaválasztási bizonytalanság és a karrierdöntési én-hatékonyság jelensége két ponton találkozik. Egyrészt az látszik, hogy összességében a bizonytalanság az önbecsüléssel van összefüggésben, másrészt az én-hatékonyság a szorongáshoz kapcsolódik. Az azonban kérdéses, hogyan értelmezhető, hogy a gyakorlatias foglalkozások közül választva minél kevésbé bizonytalan az egyén, pozitív önértékelése annál kevésbé kifejezett, hiszen ez ellentmond több eddigi vizsgálatnak (Taylor és Betz, 1983; Betz és mtsai, 1996, Germeijs és Boeck, 2003, Török, 2016). Továbbá az emberekkel kapcsolatos érdeklődési területek inkább a karrierdöntési én-hatékonysággal állnak kapcsolatban, és mintánk alanyai jobban szoronganak. Feldman (2003) arra hívta fel a figyelmet, hogy a humán (és a művészi) területek nagy változatossága és kevés konkrétuma növelheti a bizonytalanságot.

GYAKORLATI MEGKÖZELÍTÉS

Tanulmányunkban egy olyan területtel kívántunk foglalkozni, nevezetesen a pályae érdeklődéssel, amely az utóbbi évtizedekben hiányzott a kutatási palettáról. Jelentőségét nehéz lenne vitatni, hiszen valamennyi pályaválasztási elmélet és tanácsadási forma központi szerepet szán neki. Célunk volt, hogy megállapítsuk, a pályae érdeklődés a nemmel, az életkorral, a településszerkezettel vagy a tanulmányi eredményességgel mutat-e összefüggést. Továbbá célunk volt két olyan jelenséggel

– a karrierdöntési én-hatékonyssággal és pályaválasztási bizonytalansággal - összekapcsolni a pályaeérdeklődést, amelyek – különösen az utóbbi – bőven szolgáltatnak még vizsgálati lehetőséget.

Megállapítottuk, hogy a pályaeérdeklődést mintánkban befolyásolja a nem, az életkor és a településszerkezet, ugyanakkor nincs kapcsolatban a tanulmányi eredményességgel.

A pályaeérdeklődés intenzitása, vagyis hogy az egyén összességében milyen kíváncsisággal, nyitottsággal fordul a lehetséges tevékenységek felé, sem a személyes jellemzőkkel, sem a lakhellyel, sem pedig a bizonytalanság vagy én-hatékonyság jelenlétével nincs összefüggésben mintánkban.

Láthatóvá vált, hogy a triád tagjai egyrészt megfelelnek az előzetesen várt eredménynek, azaz az érdeklődés a pályaválasztási bizonytalansággal negatív, míg a karrierdöntési én-hatékonyssággal pozitív viszonyban áll. Másrészt azonban arra is fény derült, hogy a gyakorlatorientált érdeklődési területet választókra nem jellemző a bizonytalanság, ám önbecsülésük ezzel ellentétes irányú, míg az emberekkel kapcsolatos tevékenységeket űzők biztos én-hatékonytságot élnek át, ugyanakkor ez szorongással is eltölti őket.

A középiskolai munkára vonatkozóan úgy fogalmazhatnánk, hogy az önismeret segítése elsődleges fontosságú, az egyéni érdeklődési területek szélesítése a nem figyelembevételével elengedhetetlen, továbbá külső segítséggel a felmerülő szo-

rongás kezelése hozzájárulhat az alapos pályadöntés meghozatalához.

IRODALOM

- Allen, J. & Robbins, S. (2008). Prediction of college major persistence based on vocational interests and first-year academic performance. *Research in Higher Education*, 49, 62-79. doi: [10.1007/s11162-007-9064-5](https://doi.org/10.1007/s11162-007-9064-5)
- Allen, J. & Robbins, S. (2010). Effects of interest-major congruence, motivation, and academic performance on timely degree attainment. *Journal of Counseling Psychology*, 57, 23-35. doi: [10.1037/a0017267](https://doi.org/10.1037/a0017267)
- Betz, N. E., Klein, K. L., & Taylor, K. M. (1996). Evaluation of a short form of the Career Decision-Making Self-Efficacy Scale. *Journal of Career Assessment*, 4, 47-57.
- Betz, N. E. & Vuyten, K. K. (1997). Efficacy and outcome expectations influence career exploration and decidedness. *Career Development Quarterly*, 46, 179-189.
- Byole, E. J. (2007). *Vocational Interest and other non-cognitive factors as predictors of academic performance in high school*. MA disszertáció, University of Johannesburg
- Chartrand, J. M. et al. (1990). Development and validation of the Career Factors Inventory. *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 37., No. 4., 491-501.

- Christensen, R. & Knezek, G. (2017). Relationship of middle school student STEM interest to career intent. *Journal of Education in Science, Environment and Health*, 3(1), 1- 13.
- Creed, P., Patton, W. & Prideaux, L-A. (2006) Causal Relationship Between Career Indecision and Career Decision-Making Self-Efficacy: A Longitudinal Cross-Lagged Analysis. *Journal of Career Development* 33(1):pp. 47-65.
- Diemer, A. M. & Ali, S. R. (2009). Integrating Social Class Into Vocational Psychology. *Journal of Career Assessment* 17(3):247-265, doi: [10.1177/1069072708330462](https://doi.org/10.1177/1069072708330462)
- Dik, B. J. & Hansen, J.-I. C. (2008). Following passionate interests to well-being. *Journal of Career Assessment*, 16 (1), 86–100. doi: [10.1177/1069072707305773](https://doi.org/10.1177/1069072707305773)
- Ekore, J. O. (2014). Sex Role Expectations as Predictors of Career Interests among Senior Secondary School students in Ibadan metropolis. *Gender & Behaviour*, 12(3), 6211–6222.
- Feldman, D. C. (2003). The antecedents and consequences of early career indecision among young adults. *Human Resource Management Review*, 13, 499-531.
- Germeijs, V. & Boeck, P. D. (2003). Career indecision: Three factors from decision theory. *Journal of Vocational Behavior*, 62, 11-25.
- Guay, F., Senécal, C., Gauthier, L. & Fernet, C. (2003). Predicting career indecision: A self-determination theory perspective. *Journal of Counseling Psychology*. 50(2) 165- 177. old.
- Henderlong C. J. & Lepper, M. R. (2007). The effects of person versus performance praise on children's motivation: Gender and age as moderating factors. *Educational Psychology*, 27(4), 487–508.
- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources. doi: [dx.doi.org/10.1037/a0033587](https://doi.org/10.1037/a0033587)
- Ion, A., Nye, C. D. & Iliescu, D. (2019). Age and gender differences in the variability of vocational interests. *Journal of Career Assessment*, 27(1), 97-113 doi: [10.1177/1069072717748646](https://doi.org/10.1177/1069072717748646)
- Lent, R.W., Brown. S.D. & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 42, 79-122.
- Li, Yaoran & Liu, Ruitao (2015). *Students' Career Interests and Understanding about Occupations: A Study Using Whyville Players' Behavioral Data*. Issue Brief ACT research and policy
- Low, K. S. D., Yoon, M., Roberts, B. W. & Rounds, J. (2005). The stability of interests from early adolescence to middle adulthood: A quantitative review of longitudinal studies.

- Psychological Bulletin*, 131(5), 713-737. [10.1037/0033-2909.131.5.713](https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.5.713)
- Ludwikowski, W. M. A., Schechinger, H. A. & Armstrong, P. I. (2019). Are Interest Assessments Propagating Gender Differences in Occupations? *Journal of Career Assessment*, 1-14, doi: [10.1177/1069072718821600](https://doi.org/10.1177/1069072718821600)
- Lukács É. F. (2012). *A pályaválasztás és identitásfejlődés összefüggései. A pályaválasztási bizonytalanság típusai az identitásállapotok tükrében*. Doktori disszertáció, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Oklahoma Department of Career and Technology Education (ODCTE) (2005). Career Cluster Interest Survey
- Osipow, S. H. (1999). Assessing career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 55, 147-154.
- Patrick, L., Care, E. & Ainley, M. (2011). The relationship between vocational interests, self-efficacy, and achievement in the prediction of educational pathways. *Journal of Career Assessment*, 19(1), 61-74. doi: [10.1177/1069072710382615](https://doi.org/10.1177/1069072710382615)
- Schultz, L. H., Connolly, J. J., Garrison, S. M., Leveille, M. M. & Jackson, J. J. (2017). Vocational interests across 20 years of adulthood: Stability, change, and the role of work experiences. *Journal of Research in Personality*, 71, 46-56. doi: [10.1016/j.jrp.2017.08.010](https://doi.org/10.1016/j.jrp.2017.08.010)
- Su, R., Rounds, J. & Armstrong, P. I. (2009). Men and things, women and people: a meta-analysis of sex differences in interests. *Psychol. Bull.* 135, 859-884. doi: [10.1037/a0017364](https://doi.org/10.1037/a0017364)
- Taylor, K. M. & Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to understanding treatment of career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 22, 63-81.
- Török R. (2016). *A pályadöntési énhatékonyság sajátosságai és változási mintázatai sajátos nevelési igényű és tipikus fejlődésű középiskolások körében*. Doktori disszertáció, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Tudlik Cs. (2019). *Karriertábla a pályatanácsadásban (előadás)*. XVII. Pedagógiai Értékelési Konferencia. Szegedi Tudományegyetem